

Zákon o obětech trestných činů

Doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.

Úvodem

- ♦ Historický vývoj
 - proměny trestněprávního vztahu (z hlediska subjektů)
 - stát přejímá roli, kterou měla dříve oběť, zájmy oběti se podřizují zájmu státu; oběť jako pramen důkazu; výjimky: soukromá / subsidiární žaloba
 - poslední desetiletí oběť jako subjekt zvláštní péče
- ♦ stát selhal v ochraně – měl by kompenzovat
 - Zaručit respektování důstojnosti a osobnosti
 - Možnost sehrát přiměřenou úlohu
 - Poskytnout péči
- ♦ Kombinace procesních a mimoprocených práv obětí; procesní = TR, mimoprocení = ?

Cíl zákona

Zlepšit postavení obětí, zejména aby

- s nimi bylo zacházeno
- s respektem k jejich osobnosti,
- citlivě s ohledem na situaci v jaké, se nachází (nikoliv vlastní vinou),
- způsobem, který jim nepřivodí další újmu,
- jim byla poskytnuta pomoc (nejen právní) v případech, kdy to potřebují, v některých případech i bezplatně,
- v průběhu trestního řízení měli dostatek informací o svých právech i o případu,
- každá oběť měla možnost v trestním řízení vyjádřit svůj názor na věc.

Příprava zákona o obětech TČ

- MS ČR - Ustanovena pracovní skupina:
 - Cca 20 členů
 - zástupci akademické sféry, soudci, státní zástupci, advokáti, PMS, IKSP, MS ČR, MV ČR, nevládní organizace zabývající se pomocí obětem trestných činů (BKB, La Strada, Liga lidských práv, In IUSTITIA
 - Ze závěrů jednotlivých zasedání vznikl něco jako „věcný záměr“.
 - Vytvoření paragrafového znění, které bylo předloženo do připomínkového řízení, v říjnu 2011 předložen návrh vládě.
 - Návrh zákona schválen vládou 15. 2. 2012
 - PSP – Sněmovní tisk č. 617

Zákon upravuje:

- ♦ práva obětí trestných činů,
- ♦ poskytování peněžité pomoci obětem trestných činů státem a
- ♦ vztahy mezi státem a subjekty, které poskytují služby obětem trestných činů
- ♦ změny souvisejících zákonů (především TŘ)

Pojem oběti

- ♦ Pojem „oběť“ (x poškozený)

Obětí se rozumí **fyzická osoba**, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.

Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považuje se za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.

- ♦ Kategorie zvláště zranitelné oběti:

- dítě,
- osoba, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, které ve spojení s různými překážkami může bránit plnému a účelnému uplatnění této osoby ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,
- oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku),
- oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůzku násilím, jestliže je **v konkrétním případě** zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.

Základní zásady

- ◆ Presumpce statusu oběti
 - Každou osobu, která se cítí být obětí spáchaného trestného činu, je třeba považovat za oběť, nevyjde-li najevo opak nebo nejde-li zcela zjevně o zneužití postavení oběti podle tohoto zákona. Na postavení oběti nemá vliv, pokud nebyl pachatel zjištěn nebo odsouzen.
- ◆ Zásada individuálního, diferencovaného a citlivého přístupu k oběti, zásada prevence před sekundární viktimizací
- ◆ Zásada rovnosti všech obětí (zákaz diskriminace)
- ◆ Informační povinnost (důraz na srozumitelnost, právo na opakování informace) – viz též § 13
- ◆ Zásada spolupráce očitě se subjekty poskytujícími pomoc obětem

Práva obětí trestných činů

- Právo na poskytnutí odborné pomoci
- Právo na informace
- Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím
- Právo na ochranu soukromí
- Právo nad ochranu před druhotnou újmou
- Právo na peněžitou pomoc

Právo na poskytnutí odborné pomoci

- Druhy pomoci:
 - Psychologické poradenství (dle z. o soc. službách)
 - Sociální poradenství (dle z. o soc. službách)
 - Právní pomoc (dle zák. o advokacii)
 - Poskytování právních informací (dle tohoto zákona)
 - Restorativní programy (dle tohoto zákona)
- Časově:
 - Před zahájením TŘ, v průběhu i po skončení
- Trvání:
 - Do doby, do kdy to vyžaduje její účel
- Bezplatná:
 - Povinnost subjektů zapsaných v registru (na základě žádosti, bez zbytečného odkladu, oběť pomoc potřebuje)
 - Komu? - ZZO s výjimkou oběti § 196 (s výjimkou)
 - Speciální režim pro právní pomoc – bezplatnost podle jiného pr. předpisu (viz též novelizace TŘ)

Právo na informace

- Rozdělení podle povinného subjektu, na žádost a bez žádosti:

§ 8 – PO, SZ

§ 9 – subjektem zapsaným v registru poskytovatelů služeb

§ 10 – jiným orgánem veřejné moci a zdravotnickým zařízením

§ 11 – další informace poskytované na žádost (očtř, věznice)

Informování obětí, které neovládají český jazyk (§ 12)

Forma a způsob poskytnutí informací je upravena v § 13

Právo na ochranu před druhotnou újmou

- Zabránění kontaktu s osobou „pachatele“
 - Může žádat každá oběť
 - Povinnost vyhovět, pokud jde o ZZO (ledaže to vylučuje povaha úkonu – i tak však zabránit kontaktu před a po úkonu)
- Podání vysvětlení (výslech) a otázky do intimní oblasti
- Výslech osobou stejného nebo opačného pohlaví
- Podání vysvětlení a výslech zvláště zranitelné oběti
- Právo na doprovod důvěrníka
- Prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život

Právo na peněžitou pomoc

- Přebírá se v principu úprava podle zákona č. 209/1997 Sb.
- Změny:
 - Rozšíření osobní působnosti zákona (část § 23/2 písm. a)
 - Rozšíření okruhu oprávněných osob (oběť TČ proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti + dítě u TČ týrání svěřené osoby, kterým vznikla nemajetková újma)
 - Zvýšení paušálních částek + úhrada nákladů spojených s psychoterapií či fyzioterapií (obdobnou službou) u kategorie shora
 - Prodloužení subjektivní lhůty na 2 roky (doplněna objektivní 5 let)
 - Princip „náhradního plnění“ (s povinností vrátit pomoc, pokud byla škoda nahrazena) je nahrazen principem přechodu nároku na stát

Podpora subjektů poskytujících pomoc obětem

- ◆ Formou dotací ze státního rozpočtu pro tzv. akreditované subjekty
- ◆ Podle tohoto zákona akreditace pouze pro poskytování právních informací a restorativní programy
- ◆ **Registr poskytovatelů pomoci obětem TČ:**
 - Akreditované subjekty (podle tohoto zákona)
 - Akreditované subjekty (podle zák. o soc. službách – na žádost)
 - Advokáti (na žádost)
 - Střediska PMS
- ◆ **Smysl registru:**

Oběť (ale i zdravot. zařízení, policisté apod.) může jednoduše na internetových stránkách zjistit: kdo, kde, jakou službu a v jakém rozsahu poskytuje

Děkuji za pozornost